

2016/19.12

گردآورنده: احسان لمر

بخش: نخبگان، شخصیت های تأثیر گذار تاریخی

بیوگرافی

غلام محی الدین افغان

در سال 1241 شمسی (1862 م) در قندهار متولد شده است. خانواده «غلام محی الدین افغان» هم از جمله مبارزان آزادی خواه و طرفداران «ابوب خان» میوند بودند که در دور «عبدالرحمن خان» وطن را مجبوراً ترک گفته و در پشاور می زیستند، در حوالی (1906م) دوباره به وطن برگشتند. «محی الدین افغان» چون تحصیلات خویش را در پشاور نموده بود به زبانهای دری، پشتو، سانسکریت و عربی آشنائی داشت، به نقل از خود مولوی او به هشت زبان آشنا بود و هم نویسنده و مترجم خوبی بود. شادروان «مولوی غلام محی الدین افغان» در 11 اسد سال 1300 ش - 2 اگست 1921م به عمر 59 سالگی وفات نمود و در شهدای صالحین مدفون شد.

کارنامه ها:

«افغان» در نهضت مشروطیت عضویت فعال و تأثیر گذار داشت و مظامین و مقالاتش در سراج الاخبار نشر می شد او اثر «معرکه مذهب و سیانس» را از اردو به دری آراسته و ترجمه نموده بود. در دوره امانیه همچنین مدیر دارالمعلمین بوده خدمات قابل قدری در ارتقا آن موسسه انجام داد.

معلومات بیشتر:

به قول از «میر سید قاسم خان»، «محی الدین افغان» «مرد مجرد، آزاد و خوش مشربی بود که در سرای پشوری ها شور بازار کابل می زیست. رفقاء همیشه در اتاق او جمع می شدند که شکل کلویی را به خود گرفته بود، در آنجا دیگچه پزانی و شطرنج می کردند و گاهی به مناظره های علمی، ادبی و سیاسی می پرداختند».

وی از جمع مشروطه خواهان برارنده وطن بوده و نویسنده مقالات و

اشعار در سراج الاخبار میباید، به گونه مثال شعر او در شماره پنجم و مقاله د پشتو مشهور متلونه در شماره 14 سال ششم آن جریده نشر شد.

یکی از بهترین راه انتقال علوم را «سید جمال الدین افغان» در ترجمه آثار علمی به زبان مادری می داند که در سطور بالا مطالعه نمودید، بناً «محی الدین افغان» هم به پیروی از آن ره گشاه بزرگ (سید جمال الدین) کتاب «منازعه علم و دین» اثر «ولیا م دری پر» را که «شبلی نعمانی» تحت عنوان «معرکه مذهب و سیانس» به اردو ترجمه نموده بود، به دری برگرداند که «محمود طرزی» در استقبال آن نوشت: «یک عالم افغانی نژاد وطنی ما جناب «مولوی غلام محی الدین خان افغان» سرکرده مدرسه دارالمعلمین که به زبانهای شرقی مانند افغانی، فارسی، عربی و زیاده بر آن به زبانهای متنوعه هندوستانی مانند اردو، سانسکریت و غیره بدرجه بی که ترجمه بتواند آگاهی دارد» «معرکه مذهب و سیانس» را که جناب غفران ماب «شیخ نعمانی» آن را به زبان اردو ترجمه کرده است این مرد فاضل افغانی ما به زبان دری ترجمه میکند. من به ترجمه «احمد مدحت افندی» آغاز میکنم. پیش از آنکه جداگانه به طبع برسد در صفحات سراج الاخبار افغانیه نشر می کنم. 1 یک قسمتی از این اثر در شماره های سال هشتم (قوس 1297) سراج الاخبار به چاپ رسید. آقای «احسان مایار» در پا ورقی اثر «استاد حبیبی» نوشته که: «در این جا «مرحوم محمود طرزی» سهو شده، ترجمه اردوی معرکه مذهب و سیانس از «مولانا ظفر علی خان» مدیر

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

زمیندار لاهور و یکی از زعمای مسلمانان هند در نیمه اول قرن بیستم است که در همان اوقات در هند چاپ شده و ترجمه ایست از اثر «ولیم دارپر»، یک تن مؤرخ و مؤلف امریکایی. "2 اما شخص مترجم "محمی الدین افغان"، و هم پدر ژورنالیزم نوین افغانستان «محمود طرزی» بهتر میدانند که «مرحوم افغان» اثری از کدام شخص را ترجمه نموده است.

استاد هاشمی به نقل از زنده یاد «عبدالهادی داوی» مینویسد که "در جنبش مشروطیت دوم، «محمی الدین افغان» ریاست حلقه محافظه کاران بنام «اخوت ایمانی» را به عهده داشت که بعد از وفات شان «میر صاحب سید قاسم» ریاست آنرا عهده دار شد که شاخه های "پان اسلامیست ها و خلافتی ها" بودند .

در سنگ مزار شان در شهدای صالحین کابل نوشتند که:

"مولوی غلام محمی الدین افغان» په قندهار کی متولد سو او هلته بی دینی تعلیم حاصل کړ. پس په معیت د «سردار ایوب خان» په راولپنډی و لاهور کی بی د فرار په حالت کی له انگریزی مکتبو څخه جدید تعلیم واخست. چی بیرته کابل ته راغی، د «امیر حبیب الله خان» په عهد د مکاتب ابتدائیو ممتحن سو پسله خدمت د 14 کالو د معارف، د «امیر امان الله خان غازی» په روشن دوران کی مدیر د دارالمعلمین سو او هغه خیالات او ارادی د اصلاح او ترقی د ملت چی د دولس کاله پخوا بییه مجلس د جان نثاران اسلام کی معاهده کړی وی، د ظل په الهی تر سیوری لاندی پخپله ثمر ته ورسیدی. په دا کیف مطمئن او راضی د عبادالله په خدمت کی داخل، په اجل پرودگار ته راجع سو او هغه د ټولو څښتن په جنت کی داخل کړ

چی په یار پسی تر ځان او جهان تیر وی
څوک کولایشی دا هسی مشقت

دعا د (خوان افغان) په یاد د هغه د وطن دوستی او وفا له زره خیزی. د شپیتو کالو د صلاح او تجرد او خوانی په ژوند کی ملگری د خوان مردانو، اهل او صالح د هر مشربو، چی تول بی آمرزش غواری.

به روز مرگ که یوم وصال یارانست

کسی که دست من آن دم گرفت یار، آنست"3

جناب «فدا محمد نومیر» لطف نموده برایم نوشتند که: "استاد مولوی غلام محمی الدین افغان» د «مرحوم عبدالرشید خان» زوی دی . په 1279 هجری- قمری کی په کندهار کی زیدلی دی. په خټه حسین خیل جمریانی (میریانی) دی. جمریانی (میریانی) په پښتنو ټبرونو د کاسی له اولادې څخه دي. دا چي «مرحوم استاد فاضل مولوی صاحب» د کندهار ښار په کومه برخه کی زیدلی دی. د څلورو امکاناتو څخه وتلی خبره نه ده.

اول : د کندهار چهار باغ چي د ارغنداب په ولسوالی پوري اړه لري.

دوهم: د کندهار خاکریز چي د خاکریز په ولسوالی پوري اړه لري.

دریم : موندی سار(موندی حصار) چي د کندهار د دند په ولسوالی پوري اړه لري.

څلورم : د کندهار ښار جمریانو (میریانو) چپیه ښارپوري تړلی ده. والله علم

«مرحوم فاضل استاد مولوی صاحب غلام محمی الدین» کوچنی وو. چي خپل خور پلار یی له دي دنیا څخه سترگی پټی کړی ، پالنه یی خپل تره (اکا) ته چي په بادر سره یی د خلگو په مینځ کی درلود پاته سوه. بادر خپل وراره ښه و روزه ، مولوی صاحب مروج دینی علوم په کندهار کی د وخت د علماؤ څخه ولوستل ، څنگه چي د مولوی صاحب تره (بادر) او دئ پخپله د «سردار محمد ایوب خان» (د میوند فاتح) د درجه اول پلویانو څخه وه ، د میوند د فاتح سره اول ایران ته مهاجر سوه او بیا د وخت هندوستان ته. هلته «مرحوم فاضل استاد مولوی صاحب» د دینی علومو زدکړه پای ته ورسول او د هغه په څنگ کی عصري علوم ، سیاست هم ولوستل، اردو ، انگریزی او سانسکریت ژبی یی زده کړی. مرحوم فاضل استاد مولوی صاحب په خپل یوه شعر کی وایي چي په اتو ژبو پوهیږي ، مولوی صاحب د وخت د تکړه شاعرانو څخه وو. د مولوی صاحب دشعر نمونه

بیا راته بیان هغه خوان په دي مضمون	ستا خو هم څه زده دي ، یا نه هسي یی پښتون
ما ویل چي پښتانه خو دي په علم کی جیحون	زه یم له هغونه یوو ادنی سری کرمون
په اتو ژبو پوهیږم ، درته وایم مختصر	عني په پښتو او په هندي کی یم ماهر
عربي او انگلیسی، خو پوهیږم په ظاهر	گور مکھی او شاستری په ښه شان یم حاضر

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد

رساند

په اردو او فارسي کي ياره زه يم محرر
نور علوم هم را معلوم دي بادره ماش قدر

اقتباس له (د استبداد او مطلقیت په مقابل کي د ځينو افغانانو مبارزې، محمدولي ځلمی).

« فاضل استاد مولوي غلام محيي الدين » سياسي تگ لاره د ارواح بناد « سيد جمال الدين افغاني » تگ لاره وه .
« مرحوم مولوي صاحب » هغه وخت هجرت ژوند د پای ټکي کښي بنود ، کله چي « امير حبيب الله خان » د هيواد
څخه بهر مهاجرينو ته عمومي عفو اعلان کړه "4

در سالهای (1361 و 62ش 1981 - 82 م) شصت سال بعد از وفات شان فاکولته ادبیات و علوم بشری کابل،
سلسله مقالاتی بنام "د افغان یاد" و رساله "د غلام محی الدین افغان افکار او آثار" را طبع نمودند که قابل قدر میباشد .

*****

*"History of conflict between religion end science" این کتاب در سال 1874 م توسط «جان ولیام
دری پر» پروفیسور معروف امریکائی تألیف گردیده بود. سه سال بعد به واسطه فیلسوف مشهور ترکی «احمد مدحت
افندی» از زبان انگلیسی به زبان ترکی ترجمه گردید. علاوهً این کتاب به زبان اردو نیز توسط «شبلې نعمانی»،
فیلسوف معروف هندی ترجمه شده بود. "5

مآخذ:

1- پوهاند رسول رهین (مقاله) کتاب نویسی در دوره زمامداری امیر حبيب الله خان مجله آریانا بیرون مرزی سال
سوم شماره اول 1380 ش 2001 م.

2- احسان الله مایار - جنبش مشروطیت در افغانستان اثر شادروان پوهاند عبدالحی حبیبی -

3- همانجا

4- فدا محمد نومیر - ایالات متحده، کلیرورنیا جنوبی، مورخ 13.01.2017 صفحه نظریات خوانندگان در مورد
مطلب، سایت افغان جرمن.

5- پوهاند رهین

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد
رساند